

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА
ТЕХНОЛОГІЙ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРАВА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ

Затверджую

В.о. завідувача кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування

Т.Б. Семенчук

Протокол № 1 від 27 серпня 2024 р.

Викладач	НАВРОЦЬКА Тамара Анатоліївна Кандидат економічних наук, доцент	
Посилання профіль викладача на сайті ДУІТ	НАВРОЦЬКА Тамара Анатоліївна	
E-mail	777tamara777@gmail.com	
Факультет, Кафедра	Факультет Управління і технологій Кафедра менеджменту, публічного управління та адміністрування м. Київ, вул. Івана Огієнка, 19, каб. 608 телефон: +38067-798-93-76	
Консультації	Кожен вівторок з 14.00 до 16.00 за ZOOM посилання	
Офіційна назва освітньої програми	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)	
Галузь знань, спеціальність	07 «Управління та адміністрування» 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	
Статус дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	Цикл дисциплін професійної підготовки, Вибіркова	
Курс / Семестр викладання	3/6	
Обсяг дисципліни	4 кредити ECTS / 120 загальна кількість годин	
Види та кількість аудиторних занять, денна/ заочна	Лекції – 24 години / 4 години Практичні заняття – 20 годин / 4 години	
Форма контролю	Залік	
Локація та матеріально-технічне Забезпечення	Аудиторія згідно з розкладом. Мультимедійний проектор, мережа Internet.	
Мова викладання	Українська	
Мета вивчення	Формування фундаментальних знань теорії і практики оцінювання та	

дисципліни	аналізу ризиків, механізмів оптимізації наслідків ризикових подій.
Загальні компетентності	ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу. ЗК2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях ЗК6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
Спеціальні (фахові) компетентності	СК2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур. СК4. Здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур. СК10. Здатність до бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків і результатів діяльності у сфері підприємництва, торгівлі та біржової практики з урахуванням ризиків.
Програмні результати навчання	ПРН2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності. ПРН12. Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур. ПРН17. Вміти вирішувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і розв'язувати проблеми у кризових ситуаціях з урахуванням зовнішніх та внутрішніх впливів. ПРН20. Знати основи бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків та результатів діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур з урахуванням ризиків.

ЧИМ ВАЖЛИВИЙ КУРС:

Курс дає можливість розширити світогляд та професійні компетенції шляхом:
 ознайомлення з сутністю та характерними ознаками підприємницьких ризиків;
 здобуття знань з особливостей використання методів оцінювання та аналізу ризиків;
 здобуття знань з механізму регулювання різних видів ризиків;
 здобуття навичок прийняття рішень в умовах високого ризику;
 здобуття навичок ідентифікації наявних і потенційних ризиків підприємства;
 формування навичок вимірювання та аналізу ризиків відповідно до наявної ринкової ситуації;
 формування навичок розробки заходів щодо оптимізації наслідків ризиків.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Модуль 1. «РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ»

Змістовий модуль 1. Аналіз та оцінювання ризиків

Тема 1. Сутність ризиків

Поняття ризику, його ймовірнісні характеристики. Суб'єкт та об'єкт ризику. Функції ризику. Причини виникнення ризиків в підприємстві. Взаємозв'язок понять «ризик» та «невизначеність». Психологічні передумови прийняття ризикових рішень. Ознаки класифікації та види ризиків. Системні та внутрішні ризики підприємства. Виробничі, транспортні, фінансові, інвестиційні, комерційні (маркетингові) ризики, ризики у соціально-трудових відносинах. Розмежування ризиків за економічними наслідками.

Тема 2. Організація управління ризиками

Поняття ризик-менеджменту. Етапи процесу управління ризиком: збір інформації за аспектами ризику, якісний аналіз, методи кількісного оцінювання ризику, розробка заходів щодо оптимізації ризику, прийняття чи відхилення ризикового рішення. Правила управління ризиками.

Тема 3. Методи оцінювання ризиків

Дисперсійний метод оцінювання ризику, основні показники варіації. Імовірнісний метод оцінювання ризику. Визначення ймовірності досягнення б бажаного результату за інтегральною функцією щільності розподілу ймовірностей. Метод β -коефіцієнта оцінювання системного ризику проекту (бізнесу).

Тема 4. Якісні методи оцінювання ризиків

Сутність та групування якісних методів оцінювання ризику. Метод мозкового штурму. Загальна характеристика експертних процедур, їх використання для розрахунку рівня ризику проекту. Перевірка узгодженості дій експертів на основі розрахунку коефіцієнта конкордації. Методи асоціацій та аналогій.

Тема 5. Прийняття ризикових рішень в умовах невизначеності

Використання матриць в оцінюванні альтернативних рішень. Критерії прийняття рішень в умовах високої ентропії: максимінний критерій Вальда, мінімаксий критерій Севіджа, критерій недостатнього обґрунтування Лапласа, критерій узагальненого песимізму-оптимізму Гурвіца. Застосування теорії ігор в умовах ризику. Методологічні засади теорії ігор. Класифікація ігор. Чиста та змішана стратегії. Засоби розв'язання завдань теорії ігор. Оптимальна поведінка в умовах специфічних видів ризику.

Змістовий модуль 2. Управління ризиками

Тема 6. Основні напрями впливу на ризик

Методи уникнення ризику. Характеристика основних засобів регулювання ризику: резервування засобів, система вибору клієнтів, залучення зовнішніх джерел, здобуття додаткової інформації, диверсифікація, лімітування, біржове хеджування ризиків.

Тема 7. Страхування ризиків

Сутність страхування, суб'єкти та об'єкти страхування. Особисте, майнове страхування та страхування відповідальності. Критерії прийняття рішень щодо страхування ризиків. Страхування вантажів.

Тема 8. Диверсифікація ризиків, її види та сфери застосування

Поняття диверсифікації, сутність політики диверсифікації підприємства, поняття кореляції активів. Причини диверсифікації підприємницької діяльності. Переваги та недоліки диверсифікації. Аналітичний, табличний та графічний методи визначення доцільності диверсифікації.

Тема 9. Оптимізація інвестиційних ризиків

Ризик інвестиційного портфеля. Принципи формування та оптимізація структури портфеля інвестицій. Критерії оцінки інвестиційних проектів. Вплив ризику та інфляції на величину очікуваної ставки відсотку (дисконту).

Практичні заняття курсу передбачають виконання ситуаційних, тестових, розрахункових та інших завдань, опитування та дискусії за темами, короткі виступи та презентації з тематики дисципліни.

Тематика практичних занять:

Тема № 1. Сутність ризиків.

Тема № 2. Організація управління ризиками.
 Тема № 3. Методи оцінювання ризиків.
 Тема № 4. Якісні методи оцінювання ризиків.
 Тема № 5. Прийняття ризикових рішень в умовах невизначеності.
 Тема № 6. Основні напрями впливу на ризик.
 Тема № 7. Основні напрями впливу на ризик.
 Тема № 8. Диверсифікація ризиків, її види та сфери застосування.
 Тема № 9 та № 10. Оптимізація інвестиційних ризиків.

Приклади практичних завдань:

Практичне завдання:

Визначте ризики в діяльності фірми, яка є виробником молочної продукції. Один із продуктів – вершкове масло – постачається на зовнішній ринок у ящиках. Витрати на виробництво одного ящика дорівнюють 260 грн, на транспортування його замовнику – 50 грн. Фірма продає кожен ящик за ціною 540 грн. Якщо ящик з продукцією не продається протягом місяця, то фірма не одержує доходу. Адміністратор має вирішити, яку кількість ящиків масла варто виробляти протягом місяця за умови, що попит на масло, виражений у кількості ящиків, планується 50, 60, 70, 80 і 90 ящиків, а відповідні ймовірності попиту дорівнюють 0,1; 0,15; 0,2; 0,35; 0,2.

Зробіть прогноз щодо найкращої стратегії адміністратора. Розгляньте ситуацію. У діяльності творчого колективу завжди наявний ризик його розформування в результаті, наприклад, несприятливої кон'юнктури. Які ще види ризиків збереження стабільності творчого колективу ви можете назвати? Якими методами ризик-менеджменту можна знизити ці ризики?

Приклад тестового завдання:

Захисна функція ризику виявляється у:

- а) наданні соціального захисту;
- б) прийнятті інноваційних рішень;
- в) здоланні факторів, які гальмують соціальний прогрес;
- г) аналізі підприємницьких ризиків.

Для стимулювання науково-дослідницького й творчого інтересу здобувачів вищої освіти і здобуття ними навичок наукової діяльності вони залучаються до виконання додаткових видів робіт в певних проєктах, ця діяльність враховується при підведенні підсумків роботи здобувачів вищої освіти у семестрі. Так, наприклад, здобувачам вищої освіти може бути запропоновано виконання рефератів за темами дисципліни «Ризик-менеджмент» у вигляді презентацій та захистити її на практичному занятті. Найкращі рекомендуються до виступу на науково-практичній конференції.

Індивідуальні види робіт можуть бути змінені та доповнені за ініціативою викладача або здобувача освіти (за погодженням із викладачем).

ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного та підсумкового контролю	Поточний контроль – 100 балів Підсумковий контроль – залік
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	
Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру.	

Відвідування лекцій:

За відвідування кожної лекції нараховується 1 бал. Максимальна сума становить 10 балів.

Практичні заняття:

Оцінюються за активністю здобувачів освіти на заняттях, їх відповідями, доповідями та ступенем залученості у дискусії (до 9 балів).

Максимальна сума становить 9 балів за кожне заняття, 90 балів - максимальна сума.

Самостійна робота

Написання та захист реферату (тематика погоджується із викладачем курсу) у вигляді доповіді та/або презентації оцінюються у 10 балів.

Підсумковий контроль - Залік

Здобувач отримує підсумкову оцінку за результатами поточного контролю шляхом накопичення балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач, становить 100.

Якщо протягом семестру здобувачем за поточним контролем набрано більше 100 балів, то вони прирівнюються до 100.

Додаткові бали до поточного контролю здобувач освіти може отримати, пройшовши навчальний курс у вигляді неформальної освіти з отриманням сертифікату в межах предмету вивчення дисципліни та пройшовши процедуру визнання згідно [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здобувачами вищої освіти ДУІТ](#).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
82-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками
75-81		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками
64-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками
60-63		E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки
35-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю

			повторного складання), робота що потребує доробки
0-34		F	«Безумовно незадовільно» теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

ІНФОРМАЦІЙНО- МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичне забезпечення:

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
  2. Конспект лекцій.
  3. Посилання на Google Classroom: Ризик-менеджмент.
- Електронні ресурси бібліотеки ДУІТ: <https://library.duit.in.ua>.

Список рекомендованої літератури

1. ISO / IEC 31010:2009 Risk management – Risk assessment techniques URL: http://www.iso.org/iso/ru/catalogue_detail?csnumber=51073.
2. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник. Харків: Промарт, 2015. 300 с.
3. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві. Київ: КНЕУ, 2004. 480 с.
4. Внукова Н. М., Смоляк В. А. Економічна оцінка ризику діяльності підприємств: проблеми теорії та практики. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. 180 с.
5. Клебанова Т. С., Расвнева Е. В. Теорія економічного ризику. Харків: ІД «ІНЖЕК», 2003. 152 с.
6. Шегда А. В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: навч. посібник. Київ: Знання, 2008. 271 с.
7. Checkland P. Systems thinking, systems practice. New York: John Wiley&Sons, 1989. 330 p.
8. Cooke R.M. Experts in uncertainty: expert opinion and subjective probability in science. Oxford: Oxford University Press, 1991. 334 p.
9. Godet M. Creating Futures: Scenario Planning as a Strategic Management Tool, Economica, 2001.
10. Principles of forecasting: a handbook for researchers and practitioners / ed. by J.S. Armstrong. Norwell, MA: Kluwer Academic Publishers / Springer, 2001. 849 p.
11. Sterman, J.D. Business dynamics: system thinking and modeling for a complex word. Boston: Irwin/McGraw-Hill, 2000. 982 p.
12. Taleb N.N. The black swan: the impact of the highly improbable. New York: Random House, Inc., 2007. 372 p.
13. Верченко П. І. Багатокритеріальність і динаміка економічного ризику (моделі та методи): монографія. Київ: КНЕУ, 2006. 272 с.
14. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
15. Клименко С. М., Дуброва О. С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2015. 252 с.
16. Кравченко О. О. Сценарне фінансове планування і прогнозування на залізничному транспорті: теорія і практика: [монографія]. К.: ДЕТУТ, 2013. 300 с.
17. Мороз О. В. Оптимальне управління економічними системами в умовах невизначеності та ризику. Вінниця: УніверсумВінниця, 2013. 177 с.

Додаткова інформація

Детальнішу інформацію щодо методів навчання, форм оцінювання, самостійної роботи та повного списку літератури наведено у Робочій програмі навчальної дисципліни

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Щодо академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів ДУІТ:

[Кодекс академічної доброчесності Державного університету інфраструктури та технологій](#)
[Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у Державному університеті та технологій](#)

[Положення про Комісію з академічної доброчесності у ДУІТ та Комісію з етики та управління конфліктами у сфері академічної доброчесності у ДУІТ](#)

Порушення [Кодексу академічної доброчесності ДУІТ](#) є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним.

Списування під час контрольних заходів заборонені.

Усі письмові роботи, виконані в електронному вигляді (реферати), перевіряються на наявність плагіату згідно з [Положенням про порядок перевірки навчальних, кваліфікаційних, науково-методичних наукових та інших робіт на наявність ознак академічного плагіату у ДУІТ](#). У випадках виявлення порушення – реагування відповідно до [Кодексу академічної доброчесності ДУІТ](#).

Щодо відвідування

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування, індивідуальний графік) навчання може відбуватися в он-лайн (або змішаній) формі за погодженням із деканом факультету.

Неформальна освіта

Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «[Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здобувачами вищої освіти ДУІТ](#)».